

dat de theologen niet meer overtuigd waren van het feit dat de bijbel Gods Woord is. Meer en meer zagen zij de bijbel als een boek, ‘door feilbare mannen’ opgesteld. De Heilige Geest was voor hen niets anders dan een ‘*heilige aandrift*’, een ‘*heilige gemoedsstemming*’ van de mens.³⁰ ‘Alles wat sedert eeuwen der menschheid lief, dierbaar en heilig was, wordt verwoest en aan den geest der ontbinding en *des onderzoeks* onderworpen’.³¹ Verder meende de schrijver dat rechtzinnige leraren als medewerker waren geweest, en dat de vertaling bijna geheel in handen van de Groninger theologen lag. In een bijbelvertaling van hun hand zal men niets vinden dat met hun stelsel in strijd is, maar wel veel dat in strijd met de waarheid is, zo meende hij. Bovendien had men ook een beroep gedaan op remonstranten en lutheranen. Van een andere orde was het argument dat de synode kerkrechtelijk gezien niet bevoegd was een nieuwe bijbelvertaling in te voeren. Bovendien voldeed zij daarmee aan het verlangen van enkelen met voorbijgaan aan de overgrote meerderheid. Dit zou leiden tot grote verdeeldheid. Tenslotte tastte de auteur nog een laag dieper. In 1853 was de bisschoppelijke hiërarchie hersteld. In datzelfde jaar besloot de synode tot een nieuwe bijbelvertaling. De auteur zag dit alles als een vernieuwde poging van ‘het ongeloof om de waarheid te verdelgen’.³²

Dat er door de auteur een verband wordt gelegd met het herstel van de bisschoppelijke hiërarchie maakt deze brochure zeer opmerkelijk. De veronderstelling van de auteur dat beide voortkwamen uit dezelfde duivelse inspanningen mag echter betwijfeld worden. Veeleer verklaart het herstel van de bisschoppelijke hiërarchie de onrust waartoe het besluit over de nieuwe bijbelvertaling heeft geleid. Orthodox Nederland beseftte in april 1853 plotseling dat Nederland geen protestantse natie was. Het zelfbeeld werd met één klap stukgeslagen. En de anti-christ, die driehonderd jaar op grote afstand was gehouden, kwam nu over de bergen snel naderbij. Als dan ook nog het pronkstuk der Nederlandse gereformeerden zou worden terzijde geschoven ...³³

Naar aanleiding van het synode-besluit om te komen tot een nieuwe bijbelvertaling, werd in april 1854 in Amsterdam een adressenactie gestart. Deze ging uit van *De Vereeniging ter handhaving en verdediging van de leer en de regten der Nederduitsche Hervormde Kerk*, later omgedoopt tot *de Vrienden der Waarheid*. Doel van het adres was de bezorgdheid over de nieuwe bijbelvertaling kenbaar te maken. Daarbij uitten de opstellers hun bezorgdheid over de koers van de synode, die al vele jaren ‘de zijde heeft gekozen van het ongeloof’. Ja, het bestuur over de hervormde kerk sinds 1816 is van dien aard dat het ‘tot God in den Hemel schreit’. Nu stond de synode op het punt de kerk zelfs haar bijbel te ont-

synode bijeenkwam, was het standpunt van Utrecht reeds openbaar.

²³ *Advies*, 6.

²⁴ *Handelingen*, 1853, 97-98. De definitieve lijst van medewerkers zag er als volgt uit: Van Hengel, N.C. Kist, J.H. Scholten, A. Niermeijer, P. Hofstede de Groot, Pareau, W. Muurling, J.H. Spijker, J. ab Utrecht Dresselhuys, C.H. van Herwerden CHz., J.J. Prins, A.H. Blom, J.R. Wernink, A. des Amorie Van der Hoeven (remonstrant), H.N. van Teutem, D. Harting (doopsgezind) en G. Vissering (doopsgezind).

²⁵ J.I. Doedes, ‘Gedachten over eene nieuwe Nederduitsche vertaling van het N. Test.’, *Jaarboeken voor wetenschappelijke Theologie* 10 (1852) 724-748.

²⁶ G. Vissering, ‘Iets over de vereischten eener nieuwe vertaling des Nieuwe Testaments, gevolgd door de Proeve eener nieuwe vertaling van Mattheus v-vii’, *Jaarboeken voor wetenschappelijke Theologie* 11 (1853) 446-490.

²⁷ G. Vissering, *Al de boeken des Nieuwen Verbonds, uit het Grieksch op nieuw vertaald, en met opschriften, gelijkkluidende plaatsen en eenige aantekeningen voorzien* (Amsterdam 1854, tweede druk Amsterdam 1859).

²⁸ J.H. Holwerda, *De betrekking van het verstand tot het uitleggen van den bijbel, inzonderheid van de schriften des Nieuwen Testaments* (Gorinchem 1853). Kort daarna